

О. О. СОРОКА

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЛІЦЕНЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ З НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЯК УМОВА НАБУТТЯ ВИЩИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ ПРИВАТНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ СВОГО СТАТУСУ

Встановлено, що ліцензування діяльності з надання освітніх послуг – це встановлений законодавством і підзаконними нормативно-правовими актами порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації (органом ліцензування, експертною комісією, Державною акредитаційною комісією (регіональною експертною радою) тощо) індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів вищого навчального закладу приватної форми власності, нормального функціонування громадянського суспільства та держави.

Ключові слова: адміністративна процедура, вищий навчальний заклад приватної форми власності, статус, орган ліцензування, експертна комісія, Державна акредитаційна комісія, регіональна експертна рада.

Установлено, что лицензирование деятельности по предоставлению образовательных услуг – это установленный законодательством и подзаконными нормативно-правовыми актами порядок рассмотрения и решения органами публичной администрации (органом лицензирования, экспертной комиссией, Государственной аккредитационной комиссией (региональным экспертным советом) и т.д.) индивидуальных административных дел в целях обеспечения прав, свобод и законных интересов высшего учебного заведения частной формы собственности, нормального функционирования гражданского общества и государства.

Ключевые слова: административная процедура, высшее учебное заведение частной формы собственности, статус, орган лицензирования, экспертная комиссия, Государственная аккредитационная комиссия, региональная экспертный совет.

The article based on an analysis of the theory of administrative law and legislation established that the licensing of educational services - is set by legislation and subordinate regulations procedure for reviewing and resolving public administration (the licensing body, the expert commission, the State Accreditation Commission (regional Expert Council), etc.) of individual administrative matters to ensure the rights, freedoms and legitimate interests of higher education institution of private ownership, the normal functioning of civil society and state.

Key words: administrative procedure, the higher education institution of private ownership, status, the licensing authority, an expert panel, the State Accreditation Commission, a regional advisory council.

У світі динамізму глобальних перетворень на ринку освітніх послуг України все більш вагомю стає роль вищого навчального закладу приватної форми власності. Саме тому процедура ліцензування освітньої діяльності повинна стати важливим елементом охорони права фізичної особи на освіту.

До проблеми адміністративних процедур зверталися вчені В.Б. Авер'янов, В.В. Галуцько, М.В. Джафарова, О.С. Лагода, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, О.О. Серєда, В.П. Тимошук. Проте вони досліджували інші – більш загальні або суміжні категорії, безпосередньо процедура ліцензування вищого навчального закладу приватної форми власності предметом їхнього дослідження не була.

Тому необхідно на основі аналізу теорії адміністративного права та чинного

законодавства розкрити поняття та зміст процедури ліцензування вищого навчального закладу приватної форми власності.

Змістове поняття правової процедури визначено як нормативно врегульована певна послідовність дій, пов'язаних цільовим напрямом, що здійснюються в імперативній чи диспозитивній формах, у певні строки, а результати здійснення дій мають юридичну фіксацію¹.

Відповідно до нормативно-правових актів адміністративна процедура – установлений в акті порядок дій фізичних і юридичних осіб, спрямований на реалізацію їхніх прав і виконання обов'язків або визначення повноважень державного органу, його посадової та службової особи².

Існує слушна думка, що під адміністративною процедурою необхідно розуміти встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ³.

Одні вчені розвивають цю думку та приходять до висновку, що адміністративна процедура – це встановлений законом порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору⁴.

Інші вчені визначають поняття «адміністративна процедура» як установлений законом (офіційно) порядок розгляду та вирішення адміністративних справ, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору⁵.

М.В. Джафарова визначає адміністративну процедуру як нормативно встановлений порядок прийняття та виконання суб'єктами відповідних адміністративно-правових відносин управлінського акта та порядок вчинення адміністративних організаційних дій (заходів) з метою реалізації й забезпечення прав, свобод, законних інтересів та обов'язків фізичних і юридичних осіб⁶.

На думку В.В. Галуцька, адміністративні процедури – це встановлений законодавством порядок розгляду та розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави⁷.

Відповідно до ст. 9 Закону України від 1 червня 2000 р. № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» діяльність у сфері освіти – це вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до спеціальних законів⁸.

Згідно зі ст. 1 Закону України від 17 січня 2002 р. № 2984-III «Про вищу освіту» ліцензування – процедура визнання спроможності вищого навчального закладу певного типу розпочати освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти та кваліфікації відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також до державних вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення⁹.

Більше того, відповідно п. 5 ст. 18 закону України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII «Про освіту» діяльність навчального закладу розпочинається за наявності ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням послуг для одержання освіти та підготовкою фахівців різних рівнів кваліфікації. Ліцензія видається у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України¹⁰. Крім цього, в законі України від 17 січня 2002 р. зазначається, що освітня діяльність на

території України здійснюється вищими навчальними закладами (в тому числі приватної форми власності) на підставі ліцензій, які видаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України¹⁰.

Постанова Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2007 р. № 1019 «Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг» зазначає, що у сфері вищої освіти ліцензуванню підлягає діяльність з надання таких освітніх послуг: підготовка фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів за напрямками (спеціальностями), у тому числі молодших спеціалістів у вищих професійних училищах і центрах професійно-технічної освіти; військова підготовка студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу; перепідготовка за спеціальностями; розширення профілю (підвищення кваліфікації), спеціалізація; підготовка іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації іноземних громадян; підготовка до вступу у вищі навчальні заклади громадян України¹².

Навчальний заклад подає до відповідного органу ліцензування заяву про проведення ліцензування із зазначенням виду освітньої послуги, ліцензованого обсягу та реквізитів навчального закладу за затвердженою МОНмолодьспортом формою, до якої додаються: 1) копії установчих документів; 2) документ, що засвідчує підтримку органом управління ініціативи навчального закладу щодо ліцензування освітньої послуги; 3) погоджена Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською чи Севастопольською міською держадміністрацією концепція діяльності за заявленою освітньою послугою, яка ґрунтується на результатах моніторингу регіонального ринку праці та освітніх послуг; 4) копії затверджених в установленому порядку кваліфікаційних, освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних, освітньо-професійних програм, навчальних планів; 5) відомості про кількісні показники кадрового, матеріально-технічного, науково-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності, наявність бібліотеки (крім дошкільних і позашкільних навчальних закладів) та обсяг її фондів; 6) копії документів, що засвідчують право власності, оперативного управління чи користування основними засобами для здійснення навчально-виховного процесу на строк, необхідний для завершення надання послуги; 7) документи про відповідність приміщень закладу та його матеріально-технічної бази санітарним нормам, вимогам правил пожежної безпеки, а також нормам з охорони праці (для навчання за напрямками підготовки (спеціальностями) з підвищеною небезпекою); 8) копії документів, що засвідчують рівень освіти, кваліфікації та громадянство керівника закладу (дипломи про вищу освіту і науковий ступінь, атестат про вчене звання (за наявності), перша сторінка паспорту)¹³.

Спроможність навчального закладу надавати освітні послуги підтверджується результатами ліцензійної експертизи. Для проведення ліцензійної експертизи орган ліцензування розглядає подані документи, та у разі їх відповідності встановленим вимогам утворює експертну комісію. Положення про експертну комісію та порядок проведення ліцензійної експертизи затверджуються МОНмолодьспортом¹⁴.

За дорученням МОНмолодьспорту Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій можуть утворювати експертні комісії для проведення ліцензійної експертизи у сфері професійно-

технічної освіти¹⁵.

Експертна комісія за результатами своєї роботи готує висновок про спроможність (неспроможність) навчального закладу, фізичної особи-підприємця надавати заявлену освітню послугу. Після ознайомлення з висновком керівника навчального закладу, фізичної особи-підприємця один примірник подається органі ліцензування, а другий залишається в навчальному закладі, фізичної особи-підприємця. Навчальний заклад, фізична особа-підприємець протягом 10 днів після ознайомлення з висновком має право подати апеляцію щодо необ'єктивності його змісту або порушення комісією порядку проведення експертизи та звернутися до органу ліцензування із заявою провести повторну експертизу комісією в іншому складі. Повторна експертиза проводиться за рішенням органу ліцензування. Члени експертної комісії несуть згідно із законодавством персональну відповідальність за достовірність висновку.

Орган ліцензування передає висновок експертної комісії (у разі повторної ліцензійної експертизи – обидва висновки) разом із заявою та документами до відповідної експертної ради державної акредитаційної комісії або регіональної експертної ради, яка розглядає документи, готує і вносить для розгляду на засіданні Державної акредитаційної комісії (регіональної експертної ради) проект рішення щодо спроможності (неспроможності) надавати навчальним закладом, фізичною особою – підприємцем заявлену освітню послугу¹⁶. Відсутність на засіданні представників навчального закладу, фізичної особи-підприємця не може бути підставою для неприйняття рішення Державною акредитаційною комісією (регіональною експертною радою).

Органом ліцензування приймається остаточне рішення про видачу (відмову у видачі) ліцензії, яке оформляється його наказом. У разі відмови у видачі ліцензії навчальний заклад, фізична особа-підприємець має право на повторне ліцензування, але не раніше ніж через рік після прийняття рішення про відмову.

Ліцензія оформлюється на бланку єдиного зразка, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2000 р. № 1719, з додатком, форма і порядок заповнення якого визначається МОНмолодьспортом¹⁷.

Ліцензія видається на строк від 3 до 12 років включно, але не менш як на строк повного циклу навчання за програмою, що додавалася до заяви про ліцензування. Строк дії ліцензії визначає орган ліцензування і продовжується у порядку, встановленому для її одержання, на строк дії свідоцтва про атестацію навчального закладу або сертифіката про акредитацію окремих напрямів підготовки (спеціальностей). Якщо з будь-яких об'єктивних причин надання освітньої послуги розпочалося із запізненням на певний строк, строк дії ліцензії для завершення циклу навчання може бути продовжений за рішенням МОНмолодьспорту без проведення ліцензійної експертизи.

Інформація, що стосується видачі, переоформлення та анулювання ліцензії, її дублікату, вноситься до Державного реєстру навчальних закладів та Єдиного ліцензійного реєстру. Про факт анулювання ліцензії орган ліцензування інформує орган державної статистики та орган державної податкової служби за місцем розташування навчального закладу або місцем проживання фізичної особи-підприємця.

У разі анулювання ліцензії навчальний заклад або фізична особа-підприємець може порушити питання про видачу нової ліцензії не раніше ніж через рік після прийняття органом ліцензування рішення про анулювання попередньої ліцензії.

Навчальний заклад може подати до органу ліцензування апеляцію щодо

рішень Державної акредитаційної комісії (регіональної експертної ради), пов'язаних з відмовою у видачі ліцензії або її анулюванням, протягом п'яти робочих днів з дня надходження відповідного рішення. Орган ліцензування розглядає подану апеляцію протягом одного місяця та в разі потреби утворює апеляційну комісію. Результати розгляду апеляції подаються на чергове засідання Державної акредитаційної комісії (регіональної експертної ради)¹⁸.

Рішення органу ліцензування про відмову у видачі ліцензії або її анулювання може бути оскаржене до суду¹⁹.

Ліцензування діяльності з надання освітніх послуг як адміністративна процедура – це встановлений законодавством та підзаконними нормативно-правовими актами порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації (органом ліцензування, експертною комісією, Державною акредитаційною комісією (регіональною експертною радою тощо) індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів вищого навчального закладу приватної форми власності, нормального функціонування громадянського суспільства та держави.

Основні етапи зазначеної процедури наступні: 1) подання до відповідного органу ліцензування заяву про проведення ліцензування та інших необхідних документів; 2) розгляд органом ліцензування поданих документів та у разі їх відповідності встановленим вимогам утворення експертної комісії; 3) підготовка експертної комісією за результатами своєї роботи висновку про спроможність (неспроможність) вищого навчального закладу приватної форми власності надавати заявлену освітню послугу; 4) ознайомлення з висновком керівника навчального закладу; 5) подання навчальним закладом апеляції протягом 10 днів після ознайомлення з висновком щодо необ'єктивності його змісту або порушення комісією порядку проведення експертизи та/або звернення до органу ліцензування із заявою провести повторну експертизу комісією в іншому складі; 6) повторна експертиза за рішенням органу ліцензування; 7) прийняття органом ліцензування остаточного рішення про видачу (відмову у видачі) ліцензії, яке оформляється його наказом; 8) внесення до Державного реєстру навчальних закладів та Єдиного ліцензійного реєстру інформації, що стосується видачі, переоформлення та анулювання ліцензії, її дубліката; 9) подати навчальним закладом до органу ліцензування апеляції щодо рішень Державної акредитаційної комісії (регіональної експертної ради), пов'язаних з відмовою у видачі ліцензії або її анулюванням, протягом п'яти робочих днів з дня надходження відповідного рішення; 10) оскарження в суді рішення органу ліцензування про відмову у видачі ліцензії або її анулювання.

1. Правова процедура: теоретико-правові засади та практичні виміри: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2008. – 20 с. **2. Постанова** Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2009 р. № 1346 Київ «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/index.php/en/diyalnist/48-borotba-z-koruptsiyu/6533> **3. Авер'янов В.Б.** Державне управління проблеми адміністративно-правової теорії та практики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/books/letter/275/%C0/19969>. **4. Адміністративна процедура:** теорія і практика застосування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Ірпінь, 2007. – 21 с. **5. Процедура** прийняття адміністративних актів: питання правового регулювання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2009. – 20 с. **6. Адміністративні процедури** прийняття та реалізації управлінських рішень органів внутрішніх справ у відносинах з населенням: Автореф.

дис. ... канд. юрид. наук. – Х., 2008. – 20 с. **7.** *Адміністративне право України*: Навч. пос.: У 2 т. / Галуцько В.В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін.; За заг. ред. В.В. Галуцька. – Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1. – С. 276. **8.** *Закон України від 1 червня 2000 р. № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»* // ВВР України – 2000. – № 36. – Ст. 299. **9.** *Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III «Про вищу освіту»* // ВВР України – 2002. – № 20. – Ст. 134. **10.** Там само. **11.** *Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII «Про освіту»* // ВВРУРСР – 1991. – № 34. – Ст. 451. **12.** *Постанова Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2007 р. № 1019 «Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг»* // Офіційний вісник України – 2007. – № 60. – Ст. 2379. **13.** *Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1124 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978 і від 8 серпня 2007 р. № 1019»* // Офіційний вісник України 2011. – № 85. Ст. 3111. **14.** Там само. **15.** Там само. **16.** Там само. **17.** *Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2000 № 1719 «Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності»* // Офіційний вісник України 2010. – № 47. – Ст. 2035. **18.** *Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1124 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978 і від 8 серпня 2007 р. № 1019»*.